

RECENSION

Oljesamhällets afton?

Forskningssamfundet är inget postorderföretag, skriver **Nikolai Enckell**, som kan leverera lösningar på beställning. Det är upp till oss att börja diskutera energikrisen och kanske till och med återupptäcka energibesparingen.

Gunnar Lindstedt: *Olja*.
Bokförlaget DN 2005.

Chefredaktör **Torbjörn Kevin** (Åbo Underrättelser) undrade för en tid sedan i en ledare om vetenskapssamfundet inte har en energimanual som kunde berätta för oss hur vi borde producera vår energi. Så att vi slipper alla gräl om hur den behövliga energin skall produceras. **Jarl Ahlbeck** (docent i miljöteknik vid Åbo Akademi) gav ett svar som kort och gott gick ut på att någon sådan inte finns, bland annat därför att det inom vetenskapssamfundet råder en stor oenighet om ett antal frågor.

Energibabbel

Diskussionen om energin är intressant för att den på ett tydligt sätt belyser vår skröpliga natur. Somliga vill inte ha kärnkraft eftersom dess potentiella risker är så stora. Andra vill inte ha vindkraft för att de säger "schssss" och är fula. En del anser att man inte får nämna ordet kol för då kan klimatet värmas upp. Torvkraft är omöjligt för att mossarna skall förbli i naturtillstånd. Biodiesel skall vi inte tänka på eftersom vi inte kan producera tillräckligt av det. I vårt mörka land är solenergi heller inte att tänka på.

Det där med att spara energi verkar också besvärligt och det är dyrt sägs det. Bränslecellerna fungerar ännu inte tillräckligt effektivt så de är också uträknade. Det sorgliga i kråksången är vår oförmåga att alls lyssna på varandra. Har man en gång tagit ställning på det ena eller andra sättet till någon produktionsform så verkar det (av högst olika skäl) nästan omöjligt att ens lyssna på vad någon med en annan uppfattning har att säga. Att ändra uppfattning är inte att tänka på. Då kunde man till exempel framstå som grön eller, alternativt, icke grön. Vilken position som är hemsk beror givetvis på till vilket "läger" man anser sig höra. Och just för att det är på detta sätt så finner politikerna det opportunt att hålla låg profil i diskussionen. Väljer man "sida" riskerar man att tappa hälften av väljarna. Har man en alltför öppen attityd till energifrågorna så är risken den att man att tappar alla. Bäst alltså att inte säga så mycket.

Oljan tar slut

Nu står vi i alla fall inför en situation som kräver engagemang också från politiskt håll om det moderna samhället som vi känner det inte skall haverera. Åtminstone om de dystraste prognoserna som **Gunnar Lindstedt** målar upp i sin bok *Olja* besannas. Lindstedts bok är visserligen ingen domedagsprofetia. Tvärtom, tonen är diskuterande och besinningsfull. Mycket är osäkert och mycket beror på hur vi väljer att handla. Faktum kvarstår dock. Oljan håller på att ta slut. Frågan är snarast när, inte om. Om detta råder det enighet.

Temat i Lindstedts bok är inte heller frågan om när den sista oljedroppen konsumeras. Det centrala begreppet är "peak oil", det vill säga frågan om när oljeproduktionen når sitt maximum och börjar minska trots ansträngningar att upprätthålla produktionen. Under femtio års tid har den globala oljeförbrukningen ökat med cirka 2,1 procent per år. Med undantag för åren 1973-85 (den politiskt skapade "oljekrisens" år) har oljan varit billig och bäddat för en energidrivna tillväxt i de västliga ekonomierna och accelererande takt ibland annat jätteländerna Kina och Indien. Situationen i dag är den att det pågår en kamp om oljan och alla insatta undrar vad som skall hända när produktionen inte längre kan möta efterfrågan. Alltså de som vågar tänka på saken undrar över detta.

Vad säger då prognoserna? När når oljeproduktionen sin topp? Lindstedt ger sig klokt nog inte in i någon gissningslek. Av en rad orsaker är det svårt att göra exakta beräkningar men han talar om optimisterna som tror att vi har fyrtio år på oss. Det väsentliga är i alla fall att produktionsnedgången kan inträffa lika väl om femton som om trettio eller fyrtio år och vi kan inte ställa om vår energiproduktion över en natt. Till en sådan omställning behövs kanske tio eller tjugo år, om den alls låter sig göras. Faktum är nämligen att vi i dag inte har något som kan ersätta oljan, åtminstone inte som drivmedel.

Fromma förhoppningar

Trots att oljeresurserna tryter håller vi på att omforma våra ekonomier till ett allt mer transportdrivet system.

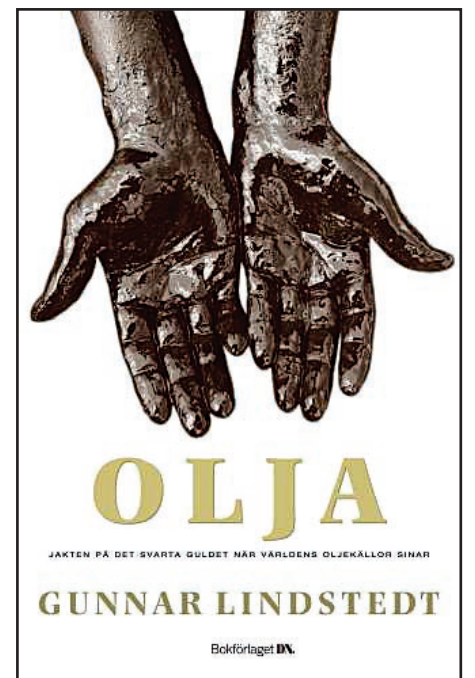
Lindstedt konstaterar lakonisk att en amerikansk matportion i snitt "rest" 2400 kilometer innan den landar på middagsbordet. Man kan konstatera att lönsamhet i affärer inte nödvändigtvis behöver betyda det samma som vettig hushållning med resurser. Man kunde tycka att också ett sådant perspektiv kunde finnas med i den ekonomiska diskussionen. Tyvärr, verkar dagens politiker ovilliga att alls tänka i sådana termer.

Hur resonerar då våra beslutsfattare? Det verkar som om tanken var den att när oljan tryter så kan vi lägga in en beställning på en ny energikälla till vetenskapssamfundet. Och tänker man inte så, så är idén kanske den att det ekonomiska incitamentet som trytande oljeresurser innebär får forskarna att upptäcka en ny ersättande energiform. Med andra ord verkar man inte tänka alls. Forskningssamfundet är inget postorderföretag. De potentater som driver dagens universitetspolitik borde ställa sig frågan om man kunnat beställa glödlampan av Ohm 1826 när han formulerat sin lag (Ohms lag). Eller det meningsfulla i tanken att någon önskat sig atomenergin av vetenskapssamfundet i slutet på 1800-talet. Man måste bland annat inse att innan nya uppfinningar/upptäckter görs ligger de ofta långt bortom vår tankes horisont. Vi kan inte ens vagt ana dem. Varken Ohm, andra vetenskapare i historien och än mindre potentiella beställare var i position att föregripa kommande idéer. Ekonomiska incitament skulle inte heller ha hjälpt dem. Trots vetenskapens framsteg så har inget ändrat sig i detta avseende. Upptäckter kan inte beställas även om man har mycket pengar.

Olja och livsmedelsförsörjning

Lindstedt lyfter fram flera aspekter av oljeproblematiken. Förtjänstfullt nog är det inte eventuella börskrascher som får all uppmärksamhet. Det nämns men görs inte centralt. Däremot får frågor om oljans historia, maktpolitiken i oljespelet och personliga reflektioner över våra prioriteringar och värderingar en plats som ger perspektiv på situationen.

Att oljepumparna i dag i många avseenden fungerar som hjärtat i vår varuproduktion är kanske för de flesta

ingen överraskning. Men alla kanske inte tänkt på att inkludera matproduktionen i denna ekvation. Men den moderna odlingen är en stor konsument av olja – inte traktorerna men konstgödseln. Lindstedt konstaterar att om oljan sinar så stannar inte bara flygplanen på marken. Risken är att också livsmedlen tryter. Detta är ett betydligt allvarigare problem och dess konsekvenser oanade.

Olja är en spännande, tankeväckande och oroande bok. Man kan bara hoppas att den kan bidra till att energidiskussionen tar fart. Kanske idén om energibesparing kunde upptäckas på nytt. Till skillnad från mycket önsketänkande om upptäckter är detta en sak som det faktiskt är möjligt att göra.

Nikolai Enckell
är filosof och ordförande
för Folkets Bildningsförbund
FBF@kaapeli.fi

Fotnot: Mera om Peak-oil bland annat på
www.peakoil.net